

PATRONUL NOSTRU SPIRITUAL

BOGDAN PETRICEICU HASDEU – IULIA HASDEU: FILIAȚIE ȘI ADORAȚIE

*Dr. Felician POP,
scriitor, publicist (România)*

Puține sunt cazurile, mai ales în literatura română, acelea în care un tată genial are un urmaș așijderea. Relevante sunt cele ale lui Bogdan Petriceicu Hasdeu și fiica lui, Iulia Hasdeu, precum și Ion Luca Caragiale și fiul său nelegitim, Mateiu Caragiale. Dacă în ultimul caz, relația tată – fiu a fost una a convulsiilor și a idiosincraziilor esențiale, în cazul familiei Hasdeu, lucrurile au stat cu totul altfel, cu atât mai mult cu cât aceasta a căpătat aura unui mit dus dincolo de hotarele simplei existențe biologice.

Desigur, prin prisma unei perspective temporale, Bogdan Petriceicu Hasdeu, spirit enciclopedic și de o largă respirație umanistă, devine un personaj damnat, un tată care își înmormântează propria fiică, ajunsă doar la vârsta de 19 ani. Dacă postumitatea fiicei este liniară în idolatria cu care tatăl o celebrează, relația lor pământească a fost una fluctuantă, cu dese ingerințe materne, amorsate de despărțirea mamei de soțul ei, Bogdan Petriceicu Hasdeu, pe care îl considera un nestatornic și un infidel notoriu.

Toate acestea și-au pus, fără îndoială, amprenta asupra ultrasensibilei fiice care a trebuit să-și torsioneze întreaga existență între cei doi poli ai genezei sale biologice, căutând să-și echilibreze afecțiunea filială, pornind – de cele mai multe ori – de la repere emoționale nu tocmai stabile.

În tot excursul existențial al celor doi Hasdeu, există similitudini absolut tulburătoare, care așază biografiile lor într-o lumină hieratică. Cronologia vieții lor scoate în evidență o coincidență numerologică oarecum stranie: Iulia a trăit 19 ani, iar tatăl ei îi va supraviețui exact 19 ani!

Pentru a înțelege mai exact lumea sfârșitului de secol XIX, am apelat la cartea Adrianei Ungureanu *Urma pașilor ei. Iulia Hasdeu între viață și nemurire* (2019), în care inspirata autoare redă, cu sensibilă fidelitate, atmosfera epocii, dar și relația tulburătoare, plină de volute și nuanțe, pe care Hasdeu a avut-o cu fiica lui. Din corespondența celor doi, tată și fiică, se poate reconstitui până în detalii, interesanta relație filială. Bogdan Petriceicu Hasdeu, spirit enciclopedist și sagace, și-a dat foarte repede seama că progeneritura lui are o înzestrare intelectuală ieșită din comun, dublată de un talent eclatant. Iulia s-a născut și a crescut într-un climat cultural perfect compatibil cu spiritul ei, mai ales după ce Bogdan Petriceicu Hasdeu se mută într-o clădire a Arhivelor Naționale, loc extrem de fertil pentru devenirea spirituală a Iuliei. O bibliotecă uriașă, cu cărți rare, un mediu intelectual elevat. Casa lor este vizitată de marile personalități ale vremii, cum ar fi August Treboniu Laurian, Gheorghe Chițu, Ghenadie Petrescu sau Ion Gârleanu. Iulia asistă și apoi participă la aceste incitante discuții, și de foarte tânără își dă seama că acesta este, de fapt, universul ei, fiind tot mai hotărâtă să-și dedice viața unei rațiuni superioare de trăire, amorsată de-o emoție estetică pe care o va revărsa, mai târziu, în creațiile sale.

Hasdeu constată cu fericită stupeoare că precocitatea fiicei lui nu este una întâmplătoare, că Iulia – Lilica, după cum o alinta el – este atinsă de aripa geniului creator. După plecarea Iuliei – însoțită de mama sa – la Paris, unde-și va continua studiile, Hasdeu va urmări îndeaproape evoluția acesteia și o va încuraja să lupte pentru a demonstra francezilor superioritatea culturală a românilor, ai căror strălucit exponent este ea însăși. Căldura paternă este cu atât mai intensă, cu cât Iulia se află foarte departe de București, dar tatăl ei nu va rata niciun moment prielnic pentru a se deplasa în capitala franceză, doar pentru a fi alături de geniala lui fiică.

Cu toată strălucirea Orașului Luminilor, Iulia se va adapta destul de greu acestei lumi care îi părea străină și rece. Și atunci, singura ei salvare rămâne singurătatea în care rememorează viața fericită pe care a avut-o la București, acolo, în grădina solară de pe strada Mihai Vodă. Ea va studia cu fervoare artele plastice, va lua ore de muzică și în toate va dovedi o înzestrare absolut uluitoare. De pildă, profesorul ei de muzică era gata să-i dea ore gratuite, numai ca Iulia să urmeze o carieră muzicală. Tatăl ei o va susține mereu nu doar financiar, ci și moral, fiind sincer preocupat de viitorul fetei.

Intensa lor corespondență este o oglindă cât se poate de fidelă a unei relații esențiale care excede cadrul obișnuit al unei legături de familie. Iulia îi descrie cu lux de amănunte întâmplările vieții sale, iar tatăl ei o îndrumă cu afecțiune și cu înțelepciune. Atunci când în anul 1886, după examenul de bacalaureat, Iulia se hotărăște să urmeze Facultatea de Litere și Filosofie, tatăl ei îi sprijină necondiționat opțiunea: „Oricum ar fi, eu nu împiedic pe Lilicuța de a-și alege specialitatea după pofta inimii: filosofia, istoria, literatura, filologia, ce îi place din cătetrele!”

Ultimul an splendid a fost 1887, pe când Iulia de abia împlinise 18 ani. Invitațiile la baluri și supeuri se țineau lanț, și părea că întreaga lume este la picioarele acestei geniale micuțe valahe. Însă anul următor, cel al morții sale, va fi unul al suferințelor de care nu întârzie să i se plângă mereu îngrijoratului ei tată.

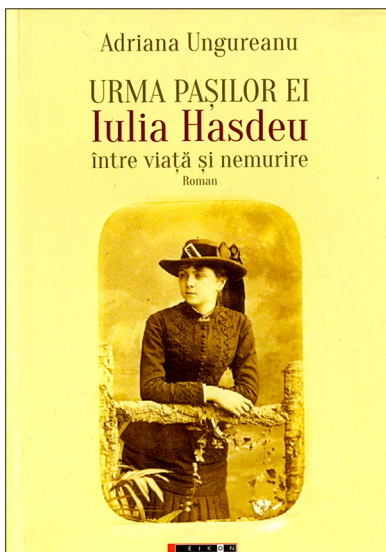
Iată ce îi scrie Iulia lui Hasdeu, la începutul anului 1888:

„Da, sunt bolnavă. Nu te îndoiești de asta, nu-i așa? Pieptul meu este înăbușit și mă doare, cât și spatele; tușesc cu o tuse sea-că, ce mă rupe și aproape mă sufocă la intervale de timp. Nu ies; nu cânt; iau siropuri; mi se ungu, cu iod, spatele și pieptul; mă trezesc la 6, în loc de a mă trezi la 4, ca de obicei”.

Departate de a bănuși dimensiunea dezastrului, Hasdeu o dojenește – într-o scrisoare ulterioară – patern: „Tocmai vârsta de 18 ani și tocmai în Paris sunt tot ce poate fi mai periculos când cineva nu se păzește”.

Din corespondența celor doi reiese faptul că Hasdeu nu știa prea multe despre preocupările literare ale fiicei lui și a fost extrem de surprins atunci când a constatat profunzimea textelor pe care Iulia le scria. De fapt, chiar Iulia poate că le considera doar niște simple eboșe, care ar fi prevestit capodoperele de mai târziu. Din păcate, elanurile spirituale ale tinerei scriitoare au fost frânte de un dramatic destin. Desigur, nu putem să apelăm la o istorie contrafactuală, dar premisele pe care le putem zări în opera literară a Iuliei Hasdeu ne îndreptățesc să considerăm că dacă timpul *ar fi avut răbdare* cu ea, poate că literatura română, în integritatea ei, ar fi arătat astăzi altfel. Asemenea altui prinț damnat al literaturii, Nicolae Labiș, Iulia Hasdeu rămâne un personaj luminos și tragic, care a reușit într-un parcurs existențial scurt și fulgurant să dea întreaga măsură a unui om excepțional, venit pe lume cu daruri și haruri dintre cele mai alese.

Atunci când a devenit conștientă de sfârșitul ei ineluctabil, Iulia transferă toate neliniștile și angoasele iscate de conștiința

dispariției mundane în plan literar și cu toate că de abia trecuse pragul maturității, pune la punct un amănunțit testament literar, pe care tatăl ei, într-o dureroasă inversare a firescului lumii, îl va împlini într-un mod atât de surprinzător.

Dar starea aceasta de grație, de deplină mulțumire paternă și filială împlinire va intra într-un deznădăjduit perigeu, atunci când Iulia dă semne tot mai evidente de boală, iar peste doi ani, în 1888, va muri răpusă de tuberculoză, la nici 19 ani. Fără

îndoială, cifra 19 s-a dovedit a fi una fatidică pentru Bogdan Petriceicu Hasdeu: fratele său a murit la 19 ani, Iulia, „Lilica” lui, tot la aceeași vârstă, iar el îi va supraviețui fiicei sale exact 19 ani. Moartea Iuliei va constitui o frontieră temporală dură și nemiiloasă, care-l va transforma în mod definitiv pe îndureratul tată. Apropiatii lui Hasdeu spuneau că marele savant nu și-a revenit niciodată din șocul tragicei despărțiri de unica lui fată, iar răstimpul pe care marele savant l-a mai petrecut printre muritori, până la plecarea în lumea umbrelor, în 1907, a fost unul al cultivării obsesive a memoriei adoratei sale fiice. Dar nu era în firea lui Hasdeu să se lase pradă nostalgiilor aptere, astfel că i-a ridicat mai întâi Iuliei un somptuos cavou în cimitirul Bellu, din București, iar apoi – ciudatul mausoleu de la Câmpina. Chiar Hasdeu mărturisea că planurile acestuia i-au fost dictate direct de Iulia și că el s-ar afla în permanent contact cu spiritul fiicei sale. Contemporanii lui spuneau că Hasdeu devenise după această dramă un adept al spiritismului, iar această brutală rupere i-a declanșat o psihoză în urma căreia el ar avea vedenii și ar auzi glasuri de dincolo de lume. Retras în lumea intangibilului, savantul își va dedica – aproape în totalitate – sfârșitul vieții celebrării obsesive a memoriei mării lui dispărute.

Timpu vieții Iuliei a fost egalat de răstimpul morții ei în inima tatălui său. Amprenta dureroasă pe care a lăsat-o asupra nefericitului părinte, amintirea unicei sale fiice a transformat moartea Iuliei într-o pagină de ezoterism superior care transformă această

legătură sanguinară într-una mult mai profundă și perenă, și anume cea a rezonanțelor spirituale care exced cadrul îngust și clișeizant al trăirilor mundane.

Analizând întreaga bibliografie dedicată Iuliei Hasdeu, trebuie să remarc faptul că în literatura română cea mai patetică, dar și sagace în același timp analiză a făcut-o reputata scriitoare Adriana Ungureanu în recenta carte a Domniei Sale *Urma pașilor ei. Iulia Hasdeu între viață și nemurire*.

Avem aici o relație complexă a două vieți cu adevărat tulburătoare, cărora doar moartea Iuliei i-a dat un înțeles superior, dincolo de limitele tangibilului.

* UNGUREANU, Adriana. *Urma pașilor ei. Iulia Hasdeu între viață și nemurire*. București: Editura Eikon, 2019. 450 p. ISBN 978-606-711-990-9.

Comunicare la Conferința Științifică „B.P. Hasdeu” în știință, cultură și cărți”, Biblioteca Centrală, 2020.